

Euskaraz idatzitako textu luze aintzinakoena

Deia, 1983-07-03.

Joan den egunean aipatu genuen ikuspuntu honetatik bertatik, Leizarragaren itzulpenak dirala eta, euskaraz *argitaratua* izan zen lehenengo liburua. Etxepareren *Linguae Vasconum Primitiae* 1545ean.

Eta aitortzen genuen inprimatu gabeko texto zaharragoak agertu daitezkeela.

Eta hara *Fray Juan de Zumarragaren* hau zortzi urte lehenago, 1538an, idatzia, Mitxelenaren *Textos Arcaicos Vascos*-en agertzen diren poema eta agirien zati batzu, zaharragoak badira ere, ez da orai aipatzen ari garenaren luzerakorik, ia 400 hitzeko eskribua da eta. Ba du, bada, Fray Zumarragak eskuz idatzitako agiri honek garrantzi berezia.

Aipa ditzagun laburki noiz-nolakotasunak.

Enrique Otte-k argitaratu zuen lehendabizi, "Juan de Zumarraga, vasco". *Les Cultures Iberiques en devenir. Essais publiés en homage de Marcel Bataillon (1895-1977)*, Fondation Singer Polignac, Parisen orain dela lau urte. Gero, Luis Mitxelena, Enrique Otte eta Antonio Tovar-ek argitaratu zuten *Euskera* aldizkarian (XXVI, 2. aldia, 1981), izenburu honekin: "Nuevo y más extenso texto arcaico vasco; de una carta del primer obispo de Mexico, Fray Juan de Zumárraga", Donostian 1980 garrenko azaroaren 26an datatua.

Fray Zumarragaren eskutitza, Katalina Ruiz, Iñigo Martinez de Arrazolaren alargunari zuzendua da, 1537 garrenko otsailak 15. Euskal familiaz arduratzen den ezaugarri da. Fray Zumarragaren jaioterria, Durangon, Fraide Frantziskotarren arroztegiak (hospederia) ireki nahi du, eta bere "bizitzako obra kuttunena" bezala. Badirudi, Otte egilearen ustez, agiri hau dela Fray Zumarragagandik ezagutzen den gizagiriarik adierazkor, sakon eta mamitsuena".

Euskara erabiltzeak berak adierazten du, gaiez erreserbatua denez gainera, beste alderdi hau.

Ba da, bestalde, Mexicoko lehen gotzaiaren beste dimentsio baten adierazgarri. Arduratzen da, bai, Euskal Herriko fruitarboleak, eskatzen baititu bere Mexicoko etxerako; baina adierazten du *Frantzisko Pizarro* gomendatzeko ardura berezia ere, garai hartan euskaldun bihurriak tarteko ziten errebeldia batek kezkatua zebilelako, nonbait: Otsoa de Rivas kapitana, Bilboa jaioa, eta Pero Ruiz eskutitzaren jasotzailearen semea.

Eskutitzaren zati bat beste norbaiti diktatua da; gainontzekoa, oharterazten du Catalina: "zure anai Juanen letra duzu", eta erdaraz haren semeek sortzen dizkioten buruhaustekak, eta, azkenik, euskaraz amaitzen du, bialtzen dizkion opariak eta hospederiaren asmo kuttunaz idazten hasten denean.

Zumarragaren euskara ona da, eta hobe, oraindik, XV euskararen lekukotasun preziatua XXgarrenko euskaldunei iristea.